

YENİ BULGULAR IŞIĞINDA DURBALI BABA TEKKESİ (19 ve 20. YÜZYILLAR)

DURBALI BABA DERVİSH LODGE IN THE LIGHT OF NEW FINDINGS (19th and 20th CENTURIES)

Doç. Dr. Aziz ALTI

Munzur Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü
azizalti@munzur.edu.tr

ORCID No: 0000-0002-5009-9438

Geliş Tarihi:

02.11.2021

Kabul Tarihi:

17.11.2021

Yayın Tarihi:

22.12.2021

Anahtar Kelimeler

Durbali Baba Tekkesi
Bektaşilik
Nüfus Defteri
Teselya
1881 İstanbul Antlaşması

Keywords

Durbali Baba Dervish Lodge
Bektashism
Population Register
Thessaly
1881 Istanbul Treaty

ÖZET

Örenli, Turbali, Torbali isimleriyle de bilinen Durbali Baba tekkesi Yunanistan'ın Teselya bölgesinde yer almaktadır. Kuruluş tarihi üzerinde araştırmacılar hem fikir olmasa da Durbali Baba tekkesi Balkan Bektaşiliği açısından önemli bir tekkedir. Daha önce Durbali Baba tekkesine yönelik yapılmış çalışmalar olsa da tespit edilen yeni vesikalar doğrultusunda bu çalışma kaleme alınmıştır. Çalışmada kullanılan arşiv vesikalarının ilk bölümünü nüfus defterleri oluşturmaktadır. Toplamda 5 adet nüfus defteri kullanılmış ve nüfus defterlerindeki verilerden yola çıkılarak tekkeye ve tekke sakinlerine yönelik çeşitli bilgiler verilmeye çalışılmıştır. Çalışmada ikinci olarak ise 1881 İstanbul Antlaşmasıyla Teselya bölgesinin Yunanistan'a verilmesinin ardından Durbali Baba tekkesinde ortaya çıkan yönetsel problemler ile Osmanlı Devleti'nin diplomasi kanalı ile Durbali Baba tekkesiyle olan bağını sürdürme mücadelesi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

ABSTRACT

Durbali Baba dervish lodge, also known as Örenli, Turbali, Torbali, is located in the Thessaly region of Greece. Although researchers do not agree on the date of its establishment, the Durbali Baba lodge is an important dervish lodge for the Balkan Bektashism. Although there were previous studies on Durbali Baba dervish lodge, this study was written in line with the new documents found. The first part of the archive documents used in the study is the population registers. In total, 5 population registers were used and various information was tried to be given about the dervish lodge and its inhabitants, based on the data in the population registers. Secondly, in the study, the administrative problems that emerged in the Durbali Baba lodge after Thessaly region was given to Greece with the 1881 Istanbul Treaty and the struggle of the Ottoman Empire to maintain its ties with the Durbali Baba dervish lodge through diplomacy were tried to be revealed.

<https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1018070>.

Altı, A. (2021). Yeni Bulgular Işığında Durbali Baba Tekkesi (19 ve 20. Yüzyıllar). *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, Cilt:11 Hacı Bektaş Veli Özel Sayısı, 148-161.

GİRİŞ

Durbali Baba tekkesi günümüzde Yunanistan'ın Farsala şehrinde yer almaktadır. Balkan coğrafyasının önemli Bektaşî tekkeleri arasında yer alan Durbali Baba tekkesi hakkında daha önce Kiel gibi alanın otoriter isimi tarafından yapılmış çalışmalar bulunmaktadır (bk. Kiel, 2014: 547-564; Kiel, 2009: 53-58). Ancak zaman içerisinde Osmanlı arşivi tarafından yeni belgelerin tasnif çalışmalarının bitirilip araştırmacılara açılmasının ardından tespit edilen vesikalar neticesinde bu çalışma ortaya çıkmıştır. Tespit edilen belgelerden yola çıkılarak tekke hakkında iki ana temaya odaklanılmıştır. Bunlardan ilki nüfus defterleri verilerinden tekkedeki baba ve dervişlerin varlığına yöneliktir. Bu veriler tekkenin işlevi ve insan varlığının tespiti açısından önemlidir. Bektaşî araştırmalarında nüfus defterlerinin pek sık kullanılmaması ele alınan çalışmayı özgün kılan noktalardan birisini oluşturmaktadır¹. Çalışma ekseninde odaklanılan ikinci husus ise Durbali Baba tekkesine atanacak şeyh meselesi olmuştur. 1881 senesinde Tesalya bölgesinin Yunanistan'a terk edilmesinin ardından bu bölgede yer alan Durbali Baba tekkesi de Yunanistan sınırları içerisinde kalmıştır. Böylece idari olarak Yunanistan'a bağlanmış Durbali Baba Bektaşî tekkesine Osmanlı idaresinin şeyh atama sorunu ortaya çıkmıştır. Bu problematik, çalışmanın ikinci sorunsalını oluşturmuştur. Belirtilen iki tema çerçevesinde çalışma kaleme alınarak vurgulanan hususların aydınlatılması amaçlanmıştır.

1. Durbali Baba Tekkesi'nin Kısa Tarihçesi

Seyid Ali Sultan Tekkesi'nde yetişen dervişlerden birisi de Durbali Sultan'dır. Durbalı Baba, Durbalı Baba ve Torbalı Baba isimleriyle de bilinen Durbali Sultan, Osmanlı ordusunun Mora yarımadasını fethi sırasında, yerden bir avuç kum alarak Meriç Nehri'ne atması ve kuruyan nehirden yeniçerileri geçirmesi kerametiyle tanınmaktadır. Durbali Baba, Seyit Ali Sultan'dan icazet almış ve Mora yarımadası sınırları dışında bir dergâh açmakla görevlendirilmiştir. Bu emri yerine getiren Durbali Sultan, kendi adıyla anılan tekkeyi inşa ettirmiştir (Bilecik, 2012: 231). Durbali Sultan Bektaşî tekkesi², Çatalca'nın kuzeydoğusunda yer alan Örenli-Örenlik³ (İreni) köyü yakınlarındaki bir tepe üzerinde bulunmaktadır. Tekkenin kuruluş yılı üzerinde araştırmacılar hemfikir değildir. Koca, 1480⁴ yılından itibaren tekkenin varlığından bahsederken (Koca, 2002: 22) Hasluck ise bu tekkenin kuruluşunu XVII. yüzyıl olarak belirtmiştir. Kiel de buradaki en eski mezar taşının 1760-61 yılına ait olduğunu ifade etmiştir. Nihayet var olan iki türbeden eski olanının XVII. yüzyıla ait olduğunu belirterek tekkenin kuruluşuna dair düşüncesini ortaya koymuştur (Hasluck, 2012: 50; Kiel, 2011: 525).

Arşiv belgeleri ışığında Durbali Sultan tekkesinin XVIII. yüzyılın ilk çeyreğinde aktif olduğu anlaşılmaktadır. Tekkede postnişin olarak görev yapan Memizade'nin ölmesinden sonra yerine 12 Ağustos 1716 tarihinde Derviş İsmail bin Ali geçmiştir⁵. Tarihler 1751 senesini gösterdiğinde iki kişi daha tekkenin makamında görev yapmış fakat bunlardan birisi tekkeye uğramamış, diğeri ise görevini ifa etmede kifayetsiz olmasından dolayı görevinden alınmıştır. Bu olup bitenlerden dolayı 1751 yılında Pirevi'nin arzıyla Bektaşî Derviş Ali dergâhın postuna oturmuştur⁶. Seyid Derviş Ali'den sonra 1759 yılında Derviş Selim bin Halil tekkenişinlik görevine atanmıştır (VGMA HD 1199 Sayfa No: 23). 12-21 Ağustos 1799 tarihinde tekkenin başında Şeyh Hasan bulunuyordu⁷. Bektaşîliğin yasaklandığı yıl olan 1826 ile 1839 seneleri arasındaki süreç hakkında Durbali Baba tekkesinin atlattığı badireler hakkında ayrıntılı malumat bulunamamıştır. 19. yüzyılın sonlarında tekke meydan, aşevi, türbe ve diğer

¹ Nüfus defterleri esas alınarak yapılan çalışmalardan birisi de tarafımıza aittir. Bk. Altı, 2019: 77-98.

² Örenli tekkesi (BOA NFS.d. 5122/23) ya da Reni tekkesi olarak da bilinmektedir (Koca, 2005: 261).

³ "Çatalca'ya tabi Örenlik karyesinde ittisalinde Turbalı Baba zaviyesinde ..." (VGMA HD 1199 Sayfa No: 23).

⁴ Mavrommatis de tekkenin 15. yüzyıl sonlarında muhtemelen Ortodoks St. George manastırının kalıntıları üzerine inşa edildiğini belirtmiştir (Mavrommatis, 2008: 225).

⁵ "Çatalca kazasına tabi Örenli karyesi kurbunda merhum Durbali zaviyesinde vazife-i muayyene ile zaviyedar ve şeyh olan Memizade Ahmed fevt olub yerine Derviş İsmail bin Ali müstehakdır devyi kadı Abdullah arz itmekle inayet buyruldu" (VGMA HD 1214 Sayfa No: 26).

⁶ "Çatalca kazasına tabi Örenli nam karyede fukara-i Bektaşiyeye meşrut Durbali dimekle ma'rûf tekyenin muayene ile tekyenişini olan Derviş Hasan kendi halinde olmayub ... Derviş İbrahim mutasarrıf olub ol dahi ... hayat ve memati na malum olmağla tarik-i Bektaşiyeden Derviş el-hac Ali nam Bektaşiyeye bilfiil seccade el-hac Feyzullah'ın arzıyla altmış dört zilhicesinde tevcih ve berat" (VGMA HD 2381 Sayfa No: 48).

⁷ "Çatalca kazasında vâki' Durbali Baba tekyesinin tekyenişini ve vakfının hâlâ berât-ı şerifimle zaviyedarı olan eş- şeyh Hasan nâm kimesne ..." (BOA A.DVNS.AHKR.d.52, Hüküm No: 429).

işlevi olan bölümlerden oluşuyordu (Mavrommatis, 2008: 225-227). Tekkede hayvancılık faaliyetinin yapıldığı bilinmektedir. Tekkede 1883 senesinde başta keçi olmak üzere 1700 (BOA MVL 971/20), 1897 senesinde 1153 küçükbaş hayvan vardı (BOA ŞD 373/44; BEO 1040/77948). 1888 senesinde tekkeyi ziyaret eden Hasluck, burada 54 kişinin varlığından bahsetmiştir (Hasluck, 1991: 38). 1896 senesinde tekkede 23 derviş varken, 1919 yılında Kazım Baba'nın postnişinliği döneminde bu sayı 10'a düşmüştür. İkinci Dünya Savaşı yıllarına rast gelen 1940 senesinde ise tekkede tek kişi hizmet vermekteydi. (Mavrommatis, 2008: 225-227). Nihayet son sakini Baba Seyit'in ölümünden sonra tekke sahipsiz kaldığından bir nevi talan edilerek, harap bir hale gelmiştir (Kiel, 2014: 409).

2. Nüfus Defterlerine Göre Durbali Baba Tekkesi

Yeniçeri Ocağı'nın 1826 yılında kapatılmasının akabinde yeni bir ordu kurulması amaçlanmış ve bunun için de bir gelir kaynağı arayışına girilmiştir. Bu arayış neticesinde yani gerek asker kaynağı temin etmek gerekse bu orduya maddi kaynak sağlamak için 1831 yılında modern anlamda sayılabilecek ilk nüfus sayımı yapılmıştır (Karal, 1995: 10-11; Karpat, 2003: 56-61). Nüfus sayımını yapabilmek adına 1829 yılında Ceride-i Kalem adı altında bir kurum ihdas edilmiş ve kazalar merkez uygulama alanları seçilip, nüfus memurları tarafından kazalardaki doğumlar, ölümler ve göçler düzenli olarak kaydedilerek İstanbul'daki merkezi birime bildirilmiştir. Kırım Savaşı'na kadar oluşturulan bu sistem düzenli şekilde işlemiştir. (Karpat, 2003: 58). 1831 sayımında yalnızca erkekler sayılmıştır. Yapılan sayımın sonuçlarına göre Osmanlı Devleti'nde 3.722.738 erkek vardır. Bir o kadar da kadın nüfusunun olduğu varsayılırsa 1831 yılında Osmanlı Devleti'nin 7,5 milyon nüfusa sahip olduğu düşünülmektedir (Karpat, 2003: 58-59). Osmanlı Devleti, 1831 sayımı ile askeri kaynak bakımından Müslüman nüfusu, vergi geliri açısından ise Hıristiyan nüfusunu öğrenmeyi amaçlamıştır. (Karal, 1995: 22). 1831 sayımının ardından sayımlarda köylerin esas alındığı yeni bir nüfus sayımı 1844 yılında yapılmıştır. Bu sayım da askerî amaç doğrultusunda yapılmıştır. (Karal, 1995: 9). 1844 yılında başlatılan sayım, göçebe halkın ve Kıbrıs sayımının kapsamının da genişletilmesiyle 1861 yılına kadar sürmüştür. (Karpat, 2003: 62). Bu sayımlar esnasında Tırhala sancağının Çatalca kazasında yer alan Durbali Baba tekkesindeki (Örenli Tekkesi) şahıslar da kayıt altına alınmıştır.

Durbali Baba tekkesi hakkında bilgi veren ilk nüfus defteri 10 Haziran 1831 tarihlidir. Tekke hakkında fazla bir malumat vermeyen bu defterden Durbali Baba tekkesinin dergâhnişini olan Şeyh Hasan'ın 40 yaşında olduğu bilgisi öğrenilmektedir (BOA NFS.d.5120/13). İkinci defter ise 12 Ocak 1834 tarihlidir. Bu defterde tekkedeki şahısların isim, fiziksel özellikleri ve yaşları gibi bilgiler yer almayıp yalnızca tekkede bulunan kişilerin sayısı ve bunların hangi yaş kategorisinde oldukları bilgisi verilmiştir. Nitekim 12 Ocak 1834 tarihinde tekkede on iki kişi vardı. On iki kişinin beşi tüvana (güçlü, kuvvetli), yedisi ise müsinn (yaşlı) başlığı altında yazılmıştı. Sabi (çocuk) kategorisinin de ise hiç kimse yoktu. Özet bilgilerin yanı sıra 12 Ocak 1834 tarihindeki kayıtlarda dikkat çeken husus ise tekkenin Bektaşî tarikatına ait olduğunun vurgulanmasıydı. Bir tekkenin hangi tarikata mensup olduğuna yönelik bilginin yer alması kadar doğal bir şey olamazdı ancak Bektaşîliğin yasaklı yıllarında Durbali Baba (Örenli) tekkesinin Bektaşî kimliğinin vurgulanması dikkati cezbeden bir durumdu (BOA NFS.d. 5206/10). 9 Mayıs 1834 tarihli üçüncü defterde ise tekkedeki şahıslara yönelik daha tafsilatlı bilgiler yer almaktadır. Bu bilgiler aşağıda tablo şeklinde verilmiştir.

Tablo 1: Tarikat-ı Bektaşîyeden Örenli Tekyesi (BOA NFS.d. 5121/19)

Tekye şeyhi Hasan ibn-i Süleyman kara sakallı sinn 35	... Mehmed ibn-i Süleyman kırca kara bıyıklı sinn 55	Mustafa ibn-i Murad ak sakallı sinn 70	Mustafa ibn-i İdris kır bıyıklı sinn 65	İsmail ibn-i Ali kırca bıyıklı sinn 50
Eşref ibn-i Hasan kumral bıyıklı sinn 30	Yahya ibn-i Hacı İsmail sarı bıyıklı sinn 30	Kefe tebaasından Muharrem ibn-i Yunus ter bıyıklı sinn 20	Diğer tebaasından Hasan ibn-i İslam kır bıyıklı sinn 55	Ahmed bin Ali sinn 15
(Topaldır) Süleyman ibn-i Ahmed sinn 12	Kefe Mehmed ibn-i Halil sinn 12			

Tablo 1'deki bilgilerden anlaşılacağı üzere 9 Mayıs 1834 tarihinde tekkede on iki kişi bulunmaktaydı. Kayıtlarda ilk olarak tekkenin şeyhi olan Hasan yazılmıştır. Tekkeye kayıtlı olan kişilerin en büyüğü 70 yaşında iken en küçüğü ise 12 yaşındadır. Yaş ortalamasına bakıldığında ise 37,4 sayısı ortaya çıkmaktadır ki bu da genç bir nüfusun varlığına işaret etmektedir. Kişilerin fiziksel özelliklerine/eşkâllerine yönelik bilgiler de mevcuttur. Sakal ve bıyık özelliklerinden tekke bireyleri tarif edilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda şahıslar kara sakallı, sarı bıyıklı, ak sakallı, kumral bıyıklı, ter bıyıklı gibi tanımlayıcı bilgilerle nitelendirilmişlerdir. On birinci sırada kaydedilen Süleyman'ın fiziksel özelliğine yönelik tanımlamaya gidilerek onun "topal" oluşu vurgulanmıştır. Ayrıca tekkedeki bazı şahısların memleket olarak nereye ait oldukları da belirtilmiştir. Bu doğrultuda sekizinci sıradaki Muharrem'in Kefe tebaasından, dokuzuncu sıradaki Hasan'ın ise "diğer" tebaadan olduğu yazılmıştır. Yine bir önceki defterde olduğu gibi bu defterde de Örenli tekkesinin Bektaşilere ait olduğu vurgulanmıştır.

Tablo:2 Tarikat-ı Nakşibendiyeden Örenli Tekyesinde Bulunan Dervişan der Kaza-i Mezbur (BOA NFS.d.5125/9)

Orta boylu kara sakallı Şeyh Hasan Efendi bin Süleyman sinn 41	Orta boylu kırca bıyıklı Derviş Mehmed bin Süleyman sinn 61	Orta boylu ak sakallı Derviş Mustafa bin Murad sinn 76	Kısa boylu ter bıyıklı Derviş Süleyman bin Ahmed sinn 20	Uzun boylu kara sakallı Derviş İsmail bin Zeynel sinn 50	Uzun boylu sarı bıyıklı Derviş Ahmed bin Ebubekir sinn 42
Orta boylu kumral bıyıklı Derviş Ahmed bin Kamber sinn 45	(Hizmetkâr) Orta boylu ter bıyıklı Derviş Muharrem bin Ahmed sinn 20	(Bu dahi) Orta boylu kırca bıyıklı Derviş Hüseyin bin İslam sinn 25	(Bu dahi) Orta boylu ter bıyıklı Mehmed bin Hüseyin Derviş sinn 20	(Bu dahi) Orta boylu ter bıyıklı Derviş Dursun bin Yusuf sinn 20	(Bu dahi) Kısa boylu kumral bıyıklı Derviş Abdülbaki bin Nuri sinn 30

Tablo 2'deki verileri içeren 28 Temmuz 1843 tarihinde yazılan nüfus defterinde de Durbali/Örenli tekkesinde on iki kişi vardı. Tekkenin şeyhlik makamında defterin ilk sırasında kaydedilen Hasan Efendi bulunuyordu. Her ne kadar defterlerin tutulduğu tarihlerden yola çıkıldığından Tablo 1'de yer alan bir önceki defterle Tablo 2'de belirtilen bu defter arasında dokuz yıllık bir zaman aralığı mevcuttur. Ancak Şeyh Hasan, Derviş Mehmet ve Derviş Mustafa gibi şahısların yaşlarından yola çıkıldığında bu kişilerin önceki deftere göre yaşlarının altı yaş arttığı gözükmektedir. Nitekim Şeyh Hasan 35 yaşından 41 yaşına, Derviş Mehmet 55 yaşından 61 yaşına, Derviş Mustafa ise 70 yaşından 76 yaşına gelmiştir. Tablo 2'deki kişiler bir önceki defterle karşılaştırıldığında 1843 yılında yeni kişilerin tekkeye geldiği görülmüştür. Bu kayıttan bir önceki deftere göre yeni bir ayrıntı daha eklenmiştir. Nitekim şahısların fiziksel özelliklerinden bahsederken boylarına yönelik de açıklamaya gidilmiştir. Kişiler kısa, orta, uzun boylu; ak ve kara sakallı; sarı, kumral, kırca ve ter bıyıklı olarak tasnif edilmişlerdir. 1843 senesinde tekkedeki şahısların yaş ortalamasına bakıldığında karşımıza 37.5 sayısı çıkmaktadır. Bu ortalama bir önceki yaş ortalamasıyla hemen hemen aynıdır. Defterde Şeyh Hasan ve onuncu sıradaki Mehmed haricindeki tüm şahıslar "Derviş" olarak yazılmıştır. Bu da kişilerin tasavvufi merteye olan dervişlik makamında olduklarını göstermektedir. Deftere kaydedilen kişilerden son beşinin isimlerinin üzerine "hizmetkâr" açıklaması düşülmüştür. Muhtemelen bunlar tekkedeki muhtelif alanlarda iş yapıyorlardı. Bu defteri diğer defterlerden ayıran en önemli özellik ise Örenli/Durbali tekkesini Nakşi dergâhı olarak tanımlamasıdır. Durbali tekkesi kimliğindeki bu değişim Bektaşiliğin yasaklanmasının ardından birçok Bektaşî tekkesinin başta Nakşi olmak üzere sünnî tarikatlara verilmesinden kaynaklanmaktadır. Ancak bir önceki defterde de Bektaşiliğin yasaklı yılları olmasına rağmen Durbali tekkesi Bektaşî tarikatına bağlı olarak kayıt altına alınmıştır. Bir önceki tabloyla mukayese edildiğinde tablo 2'deki başta şeyh olmak üzere ilk üç şahsın aynı kişilerden oluşması bu kişilerin ya Nakşiliğe geçtiğini ya da Bektaşiliği sürdürebilmek adına Nakşi gömleği altında varlıklarını devam ettirdiğini göstermektedir. Bu hususta Maden Hasan Dede'nin vefatının ardından tekkeye şeyh olarak atanan Muharrem Baba ile birlikte tekkenin Nakşî tarikatına devredildiğini aktarmıştır (Maden, 2013: 190, 252-253). Kiel ise Muharrem Mahzuni Baba olarak bahsettiği Muharrem Baba'nın Durbali Sultan tekkesini Bektaşî tarikatına iade

edebilmek adına takiyecilik yaptığını belirtmiştir. Ona göre Muharrem Mahzuni Baba tam bir Nakşi gibi davranmış ve herkesi de buna inandırmıştır (Kiel, 2014: 555).

Ele alınan son nüfus defteri ise her ne arşiv fonunda H. 29.12.1259 (M. 20 Ocak 1844) şeklinde tarihlendirilmiş olsa da aslında kişilerin isim ve yaş verileri ilk defterdeki bilgilerle birebir aynıdır⁸.

Tablo 3: Tarikat-ı Bektaşiyeden Örenli Tekkesi (BOA NFS.d. 5122/23)

Bektaşi şeyhi Hasan ibn-i Süleyman kara sakallı sinn 35	Derviş Mehmed ibn-i Süleyman kırca kara bıyıklı sinn 55	Mustafa ibn-i Murad ak sakallı sinn 70	Mustafa ibn-i İslam kır bıyıklı sinn 65	İsmail ibn-i Ali kırca bıyıklı sinn 50
Eşref ibn-i Hasan kumral bıyıklı sinn 30	Yahya İbn-i Hacı İsmail sarı bıyıklı sinn 30	Kefe tebaasından Muharrem ibn-i Yunus ter bıyıklı sinn 20	Diğer tebaasından Hasan ibn-i İslam kır bıyıklı sinn 55	Ahmed bin Ali sinn 15
Süleyman ibn-i Ahmed sinn 12	Kefe Mehmed ibn-i Halil sinn 12			

Tablo 3’de görüldüğü üzere tekkenin tıpkı Tablo 1’deki gibi Bektaşilere ait olduğu belirtilmiştir. Hatta Tablo 1’den farklı olarak bu kayıta tekke şeyhi Hasan, Bektaşi şeyhi olarak yazılmıştır. İkinci sırada kaydedilen Derviş Mehmed’in ise tasavvufi anlamda “dervişlik” makamında olduğu anlaşılmaktadır. 1844 senesinde de tekkede 12 kişinin varlığı gözükmektedir. Aynı şekilde yine kişilerin fiziksel özelliklerini tasvir edecek tanımlamalar yapılmıştır. Bununla birlikte tekkedeki bazı şahısların Kefe ve diğer tebaadan oldukları belirtilmiştir.

3. Durbali Baba Tekkesinin Yunanistan Sınırları İçinde Kalması ve Tekke Şeyhliğine Atama Probleminin Ortaya Çıkması

Yunanistan 1878 yılında imzalanan Berlin antlaşmasının 24. maddesi gereğince Osmanlı Devleti ile sınırlarını yeniden düzenlemek adına bir takım girişimler de bulunmuştur. Fakat Osmanlı Devleti buna ilk başlarda sıcak bakmamış olsa da durumun giderek uluslararası bir sorun haline alması nedeniyle kabul etmek zorunda kalmıştır. Avrupa devletlerinin de dahil olduğu görüşmeler neticesinde 1881 yılında İstanbul Antlaşması imzalanmıştır (Akyay, 2001: 118, 139, 144). 19 maddeden oluşan antlaşmaya göre Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasındaki sınır Salamirya ve Platamonan’dan geçerek Narda nehrine ulaşmaktaydı. Antlaşmaya göre Teselya bölgesi Yunanistan’a veriliyordu (Yıldırım v.d., 1996: 24). Böylece Yunanistan bir savaşa katılmadan ve askeri zafer kazanmadan diplomatik kanalla ve büyük devletlerin de desteğiyle Osmanlı Devleti’nden toprak elde ederek sınırlarını genişletmeyi başarmıştır (Uçarol, 2006: s. 367; Armaoğlu, 2017: 535). Antlaşmanın 3. maddesinde Yunanistan terk edilen bölgede yaşayan ahalinin haklarının korunacağı taahhüt ediyordu. Bu madde gereğince Yunanistan’a bırakılan Teselya bölgesindeki halkın can, mal, namus, din ve adetlerine dokunulmayacaktı. Antlaşmanın 4. maddesinde ise Teselya’daki Müslümanlara ait gayrimenkullerin tasarruf hakları garanti altına alınıyordu. Müslüman ahalinin ferman, hüccet, tapu ve diğer senetler gibi resmi belgeler ile tasarruflarında bulunan emlakları Yunanistan nezdinde olduğu gibi kabul edilecekti. Ayrıca cami, medrese ve okul gibi hayratların vakıf emlaklarının hüccetleri de Yunan hükümetince kabul görerek onaylanacaktı (Serbestoğlu, 2014: 1079-1080). 8. maddede Yunanistan’a terk edilen alanlardaki Müslüman halka ibadet ve mezhep serbestliği temin edilmişti. Bu doğrultuda İslam topluluğu mezhepsel işleri açısından ruhani reisleriyle olan ilişkilerine Yunanistan tarafından asla engel olunmamasına yönelik bir ibare kayıt altına alınmıştı (Akyay, 2001: 142).

⁸ Defterler tutuldukları yıllara göre arasındaki yıl farkıyla kişilerin yaş farklarının aynı olması gerekmektedir. Ancak defterler bu yönüyle tutarlı değildir.

Teselya bölgesinin Yunanistan'a verilmesinin ardından Durbali Sultan tekkesi Yunanistan sınırları içinde kalmıştır. Bektaşî dergâhının Yunanistan'a ilhak edilmesinin ardından tekkeyi idare edecek kişinin yani şeyh atamalarında iki devletin onayının alınması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu durum tekkeyi iki siyasi erk arasında bırakmış ve tekke yöneticisi üzerinde taraflar anlaşamayınca bu durum devletlerarası bir sorun hale gelmiştir. Bunun yanı sıra tekkede meydana gelen farklı durumlar da ikili ilişkilere yansımıştır. Bu doğrultuda Durbali Sultan tekkesine ait arazilerde krom madeninin bulunması ve madenin imtiyaz meselesi ise ikinci problemi oluşturur. Bu sorun Bayram Baba⁹'nın şeyhliği döneminde ortaya çıkmıştır. İlk olarak 1872 senesinde Yanya vilayetinin Tırhala sancağına tabi Çatalca kazasında bulunan Durbali hangahı vakfına bağlı Örenli ve Erdoğan çiftliklerinde krom madenini çıkarma imtiyazının¹⁰ dergâhın postnişini Bayram Baba ve diğer kişilere verilmesi gündeme gelmiştir (BOA HR.MKT. 771/13). Bayram Baba dergâha bağlı bulunan sahada krom madenini çıkartma imtiyazı için gerekli yerlere başvurmuştu. Teknik personelin gerekli incelemeleri yapmasının ardından Bayram Baba'ya imtiyazın verilmesiyle alakalı herhangi bir pürüz kalmamıştır. İmtiyaz için gerekli yasal belgenin verileceği anda Teselya bölgesi Osmanlı Devleti'nden çıkmış ve Yunanistan'a ilhak edilmiştir. Bundan sonra imtiyaz verme hakkı Yunan hükümetine geçmiştir. Ancak Yunan hükümeti ile Osmanlı Devleti arasında yapılan antlaşma gereğince bölge üzerinde daha önce mevcut olan tüm resmi evraklar Yunan hükümetince kabul edilmiş sayılacaktı. Yunan hükümetiyle de prosedürde epey sıkıntı yaşayan Bayram Baba, Yunan yetkililerine de krom madeninin tekkenin sınırları içinde olduğunu ispat etmiştir. Tam o esnada tekkenin arazisine sınırı olan Apostolidi isminde bir Yunan vatandaş Bayram Baba'nın maden çıkarma işine musallat olmuş hatta bu konuyu mahkemeye taşımıştır. Ancak Bayram Baba mahkemede haklılığını ispat etmiştir. İşlerin bu kadar uzamasından ve harcadığı aşırı çabadan dolayı sitem eden Bayram Baba, 4 Kasım 1898 tarihinde Osmanlı Devleti'nden kendisine verilmesi gereken imtiyaz belgesinin biran evvel gönderilmesini ve durumun Yunan hükümetine iletilmesi için Atina sefaretine konunun aktarılmasını Hariciye Nezareti'nden talep etmiştir. Bayram Baba'nın talebi 8 Aralık 1898 tarihinde İstişare Odasına havale edilmiştir. Fakat 27 Haziran 1905 tarihindeki açıklamadan anlaşılacağı üzere evraktaki takipsizliğe dayanılarak evrak hakkında herhangi bir işlem yapmama kararı verilmiştir (BOA HR.HMŞ.İŞO 186/62). Talep hakkında herhangi bir işlem yapılmaması Bayram Baba'nın ölmesi neticesinde olduğu kanaatini doğurmuştur (BOA ZB. 45/73).

İkinci sorun ise Muharrem Baba'dan sonra şeyhlik makamına atanan Bayram Baba'nın (BOA HR.HMŞ.İŞO 53/21) ölümü neticesinde çıkmıştır. Durbali Baba tekkesinde şeyh olan Bayram Baba'nın ölümünün ardından bir müddet Nazif Baba (Derviş Nazif) tekkenin şeyhlik makamına vekâlet etmiştir. Ancak 1905 senesinde vekâleten postnişin makamında bulunan Derviş Nazif'in iş birliği yaptığı kötü niyetli kişilerle selefi Bayram Baba'nın ve tekkenin malını kendi hesabına geçirmeye başlamıştır. Bu durumun ayyuka çıkmasının ardından bölgeden kaçmayı planlayan Nazif Baba, Yenişehir baş şehbenderliğinden aldığı pasaportla İstanbul'un yolunu tutmuştur. Nazif Baba'nın İstanbul'a geldiğini haber alan Osmanlı Devleti, Nazif Baba'yı Kuzguncuk'taki Nuri Baba, Topkapı tekkesinden yahut Yanyalı Edip Efendi aracılığıyla buldurup, Anadolu'daki tekkelerden birisine sürgün etmeyi planlamıştır. Osmanlı Devleti bu esnada Durbali Sultan tekkesinde Nazif Baba'dan boşalan makama İstanbul'da oturan Nuri Baba'nın yahut ehliyet ve haysiyet sahibi birisini atamak istemiştir (BOA ZB 45/73). Tüm bunlar cereyan ederken Nazif Baba ise Rumeli'ne geçerek çoktan izini kaybettirmiştir (BOA BEO 2658/199276).

Durbali Baba tekkesinin şeyhlik makamının boş kalmasının ardından Golos şehbenderliği buraya uygun bir şahsın atanmasını istemiştir (BOA BEO 3027/226960). Osmanlı Devleti de bu makama Mustafa

⁹ Bayram Baba, Arnavutluk'a bağlı Permedi 'dendir. 1904 senesinde vefat etmiştir. 1908 senesinde Şahkulu postnişinliğine getirilen Ahmed Burhan Baba'nın da mürişididir (Koca, 2005: 261-262).

¹⁰ İmtiyazla ilgili problemin yaşanmasında Osmanlı hükümeti nezdinde Bayram Baba ile birlikte İngiliz tebasından Arşidi ve Fransız tebasından Jul-Javiş? adlarındaki iki kişinin aynı maadeni işletme ruhsatında isimlerinin geçmesi de etkili olmuş olabilir (BOA HR.MKT. 771/13). Nitekim her ne kadar idarî sınır değişikliği ile sınırları dışında kalmışsa da Osmanlı idaresinin madenler, ve maden ruhsatları üzerinden yabancıların mülk edinmelerinden çekindiklerini biliyoruz (Alandağlı, 2014: 475-476).

Yesari Baba¹¹'yı atamıştır. Osmanlı Devleti tarafından görevlendirilen Mustafa Yesari Baba, Yunanistan'daki Durbali Baba tekkesine gelmiştir. Fakat tekke müritleri Mustafa Yesari Baba'nın müteahhil yani evli olmasından ve bölgenin dilini bilmemesinden ötürü onun babalığını tanımayarak tekkeye sokmamışlardır (BOA BEO 2743/205667). Buradaki lisandan kasıt Rumca mı yoksa Arnavutça mı olduğu belli değildir. Ancak bilinen şu ki 1782 yılında postnişin olan Tiranlı Hüseyin Baba'nın ardından tekkede bulunan derviş ve babaların çoğunluğu Arnavut kökenliydi. Böylece tekkede de Arnavutça'nın hakim olduğu söylenebilir (Mavrommatis, 2008: 226). Bu bilgilerden yola çıkıldığında Durbali Baba tekkesinde mücerret Bektaşiliğin tekke yönetiminde söz sahibi olduğunu görmekteyiz. Balım Sultanla birlikte Bektaşilikte vücut bulan mücerretlik (bekar) durumu Balkan Bektaşiliği açısından önemli bir tekke olan Durbali Baba tekkesinde etkin konuma gelmiştir. 1480 yılından 1962 yılına kadar Durbali Sultan Baba tekkesinde 33 Baba posta oturmuştur. Recep Ferdi Baba'nın oluşturduğu postnişin listesindeki tüm babalar mücerret idiler (Koca, 2002: 23). Mustafa Yesari Baba'nın durumuna tekrar dönülecek olduğunda Mustafa Yesari Baba sadece tekke müritleri tarafından engellenmemiş aynı zamanda şeyhliği Yunanistan'ın yetkili organlarınca da onaylanmamıştır. Mustafa Yesari Baba her ne kadar Osmanlı Devleti tarafından şeyh olarak atansa da memuriyeti Yunan hükümetince onaylanmadan tekkede resmi olarak göreve başlayamamaktadır (BOA BEO 3027/226960). Tüm bunlar olurken tekke müritleri kendi aralarında Bayram Baba'nın da müridi olan Tahir Baba¹²'yı şeyh olarak seçmiştir. Mustafa Yesari Baba'nın girişimine karşı Tahir Baba harekete geçmiş ve Yunan hükümetine başvurarak tekkenin ne meşihat makamıyla ne de İslam ile ilgili münasebeti olduğunu belirtmiştir. Tahir Baba ayrıca geçmişten beri Osmanlı hükümetinin buraya müdahil olmadığını ve tekkenin müstakil bir şekilde idare edildiğini, bir şeyh öldüğü vakit ise müritlerin kendi aralarında şeyhlerini seçtiğini belirtmiştir. Tahir Baba'nın bu iddiaları bazı Yunan mebuslarınca destek de görmüştür (BOA BEO 2843/213208). Yunanistan, Tahir Baba'nın ifadelerinden yola çıkarak Osmanlı Devleti'nden Durbali Baba tekkesi özelinde Bektaşi tekkelerine postnişin atamalarında nasıl bir yöntem uyguladığını sormuştur. Yunanistan'ın Osmanlı Devleti'ne yönelttiği sualler arasında şunlar vardır:

1. Durbali Baba tekkesindeki dervişlerin bağlı oldukları din hakikaten İslam dini midir?
2. Bektaşilerin İslamiyet'e muhalif olmadığı ve Tahir Baba'nın iddialarını haklı gösterecek bir durum olmadığı kabul edilirse Osmanlı Devleti'nin sınırları içinde yer alan tekkelerdeki postnişin atamalarında nasıl bir usul takip edilmektedir?
3. Meşihat makamı Bektaşi tekkelerine tekkelerdeki dervişlerin rızalığını almadan kendiliğinden şeyh ataması yapabilir mi? (BOA HR.ID 2039/54; BOA BEO 2971/222804).

Yunan makamları Osmanlı Devleti'nden ivedilikle bu soruların cevaplarını talep etmiştir. Osmanlı Devleti, tekke ve camilerde görev yapan hizmetlilerin ve şeyhlerin hükümet-i seniyye tarafından tayin edildiğini belirtmiştir. Ayrıca Yunanistan'a terk edilen bölgedeki İslam cemaatinin ve kurumlarının Şeyhülislam makamıyla daimi irtibatlarının olduğunu vurgulamıştır. Bu tarz iddiaların ortaya çıkmasına sebebiyet veren Tahir Baba'nın ise tekkede bulunmasının uygun olmayacağı ve Mustafa Yesari Baba'nın biran evvel tekkede görevine başlatılması talep edilmiştir (BOA BEO 2971/222804).

Yukarıda da görüldüğü üzere Osmanlı Devleti Mustafa Yesari Baba'nın atanması hususunda ısrarcı olmuştur. Bu arada Osmanlı Devleti tarafından şeyh olarak atanan ve memuriyeti Yunan hükümetince onaylanmayan Mustafa Yesari Baba tekkeye bağlı olan iki çiftliğin 1/3 hissesini başka şahıslara satmaya kalkışmıştır (BOA BEO 3027/226960; BOA BEO 2977/223245). Mustafa Yesari Baba'nın tekkenin malını satma girişiminin duyulmasının ardından Osmanlı Devleti tarafından Mustafa Yesari Baba telgrafla İstanbul'a çağırılmıştır (BOA BEO 2987/223992). Akabinde ise Mustafa Yesari Babanın azli gündeme gelmiştir. Yerine tayin olunacak kişinin memuriyetinin ise Yunan hükümetine tasdik ettirmek müşkilatı ortaya çıkmıştır. Nitekim o vakit tekke şeyhliği iddiasında bulunan Tahir Babanın

¹¹ Aslen Filibeli olan Mustafa Yesari Baba, Şahkulu dergâhının aşçı postunda yetişmiştir. Mehmet Ali Hilmi Babanın 1885 senesinde dedebaba olmasının ardından boşalan Şahkulu dergâhı postnişinliğine getirilmiştir. Mustafa Yesari Baba burada 22 yıl postta kalmıştır. 80 yaşlarındayken Durbali Baba tekkesine postnişin olarak atanmıştır. 1909 senesinde seyahat esnasında Golos şehrinde vefat etmiş ve buraya defnedilmiştir (Koca, 2005: 260-261). Bu bilgiye karşın arşiv vesikasında Mustafa Yesari Baba'nın ölümü 1907 yılı olarak gösterilmiştir (BOA BEO 3027/226960).

¹² Bubzili olarak da belirtilen Tahir Baba, 1919 senesinde vefat etmiştir (Koca, 2005: 261).

şeyhliğine şimdilik ses çıkarılmamasına karar verilmiştir. Bununla birlikte Mustafa Yesari Baba tekkeye ait çiftlikleri satmanın yanı sıra ayrıca yine tekkeye ait madenide satmaya teşebbüs etmiştir. Tüm bu sebeplerden ötürü Mustafa Yesari Baba'nın azli gündeme gelmiş olsa da 1907 senesindeki ölümüyle azle gerek kalmamıştır (BOA BEO 3027/226960; BOA BEO 2977/223245).

Osmanlı Devleti, Mustafa Yesari Baba'nın ardından 1907 senesinde Ahmet Baba'nın Durbali Baba tekkesine şeyh olarak atanması için girişimde bulunmuştur (BOA BEO 3027/226960, BOA HR.İD 2039/58). Ancak Yunan hükümeti nezdinde şeyh olarak Tahir Baba kabul görmüştür (BOA BEO 3027/226960). Yunan hükümeti tarafından ileri sürülen bir diğer husus ise Durbali Baba tekkesinde görev yapacak olan şeyhin Kırşehir'deki Bektaşî tekkesindeki yani Pirevi'ndeki postnişinin dahili sonucunda atandığı konusu olmuştur (HR.HMŞ.İŞO 53/21). Yunan hükümeti Tahir Baba'nın Pirevi'nden aldığı yazı ile atandığını belirterek azlinin de Pirevi'nden alınan bir belge ile olabileceğini belirtmiştir (BEO 3348/251061). Aslında tespit edilebildiği kadarıyla 17. yüzyılın ilk yarısından 1826'ya kadar Osmanlı Devleti'nde ne kadar baba, dede, abdal, derviş ve sultan unvanlı Bektaşî tekkesi var ise bunlara atanacak zaviyedar/tekkenişinlerin atama arzları merkez tekke konumunda olan Pirevi'nin postnişine aitti¹³ (Faroqhi, 2000: 111). Kuvvetle muhtemel her ne kadar meşihat makamının onayı ile Durbali Baba tekkesinin şeyhleri görev yapmış olsalar da 19. yüzyıl ve 20. yüzyıl başlarında Durbali Baba tekkesi şeyhlerinin Pirevi ile irtibat halinde olmuş olmalıdır. Yunan hükümeti ve Tahir Baba'nın tavırlarına karşılık Osmanlı Devleti, yetkili organlarına Durbali Baba tekkesine şeyh atamalarının nasıl yapıldığına dair usulün ortaya çıkartılmasını istemiştir (BOA HR.HMŞ.İŞO 53/21). Yapılan incelemelerde Evkaf-ı Hümayun nezaretine bağlı bir şekilde idare edilen Durbali Baba tekkesine daha önceki atamaların Şeyhülislam'ın işaretleriyle gerçekleştiği anlaşılmıştır. Örneğin Hasan Dede'nin vefatının ardından zaviyeye dönemin şeyhülislamı olan Ahmet Arif Hikmet Bey tarafından Muharrem Efendi şeyh olarak atanmıştır. Ayrıca Kırşehir'deki Bektaşî tekkesinin (Pirevi) Durbali Baba tekkesinin şeyh atamalarında hiçbir hak ve salahiyetinin olmadığı da belirtilmiştir (BOA HR.HMŞ.İŞO 53/21). Osmanlı Devleti buna ilaveten Yunanistan ile 1881'de yaptığı antlaşmanın üçüncü ve sekizinci maddelerini gündeme getirmiştir. Bu maddeler Yunanistan'a terk edilen alanlarda yaşayan İslam ahalisinin dini ve mezhepsel adetlerine, İslam topluluğunun teşkilat ile istikbaline ve Müslümanların dini reis atamalarındaki işlemlerine Yunanistan tarafından saygı duyularak müdahale de bulunamayacağına yöneliktir (HR.HMŞ.İŞO 53/21). Ancak Ahmed Baba'nın atanma konusu Osmanlı diplomasisince "sürüncemede kalan bir mesele" olarak tanımlanmıştır (BOA HR.İD 2039/56). Çıkartılan postnişin listesinde Tahir Baba'nın 1919 senesine kadar dergâhta babalık yaptığı belirtilmiştir (Koca, 2002: 23). Bu da Osmanlı Devleti tarafından Ahmet Baba'nın dergâha şeyh olarak atamasının yapılmadığını göstermiştir. Büyük ihtimalle gerek Balkan savaşları gerekse cihan harbi Osmanlı Devleti'nin bölgeye yönelik ilgi ve alakasını azaltmaya sebebiyet vermiştir. Böylece Osmanlı Devleti kara bağlantısının olmadığı ve kendi hakimiyeti dışındaki bir Bektaşî tekkesi ile ömrünün son yıllarında bağımlı sürdürmemiştir.

SONUÇ

Durbali Baba tekkesi Balkan Bektaşîliği açısından önemli bir dergâhtır. 19. ve 20. yüzyılın başlarına ait bilgi veren yeni vesikaların tespit edilmesi bu tekkeye yönelik yeni bir makalenin yayımlanması gerekliliğini oluşturmuştur. Bilhassa nüfus defterlerinin kaynak gösterilerek böyle bir çalışmanın ortaya konulması farklı tarikatlara mensup tekke ve zaviye çalışmaları için de ilham verici olacağı kanaatini doğurmuştur.

Nüfus verilerinden yola çıkıldığında Bektaşîliğin yasaklı yıllarında tekkede bulunan bireylerin sayısı, demografik ve fiziksel özellikleri hakkında bilgi sahibi olunmuştur. Bunun yanı sıra ilgili tarihte tekkede şeyhlik ve dervişlik makamında bulunan kişilerin de tespiti yapılmıştır. Bilhassa bazı defterlerde tekkede bulunan bazı şahısların Kefe tebaasından olduğu anlaşılmıştır. 19. yüzyıla ait kayıtlarda dikkat çeken diğer bir husus ise bazı defterlerde Durbali Baba tekkesinin "Bektaşî" bazı defterlerde ise "Nakşî" olarak

¹³ Atama örnekleri için bk. (Altı, 2019: 221-225).

tanımlanması olmuştur. Esasında bu durum devletin Bektaşiliğin yasaklı yıllarında tekkeyi Nakşilere devrettiğini ancak tekkenin Bektaşî kimliğini de kaybetmediğinin göstergesidir.

Durbalı Baba tekkesinin de içinde bulunduğu Teselya bölgesinin 1881 yılında Yunanistan'a verilmesinin ardından Durbalı Baba tekkesinin Osmanlı Devleti ile kara bağlantısı kalmamıştır. Ancak devletlerarası yapılan 1881 İstanbul Antlaşması'nın ilgili maddeleri gereğince Osmanlı Devleti bu bölge ile bağlarını sürdürmeyi taahhüt altına almıştır. Bilhassa Durbalı Baba tekkesindeki şeyh atamalarında ortaya çıkan "atama problemi" Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında çıkmaza giren bir sorun haline gelmiş ve hariciyeyi uzun süre meşgul etmiştir. Her ne kadar 1881 İstanbul Antlaşması'nın 3. ve 8. maddeleriyle buradaki Müslüman ahali ile bağlarını sürdürmeyi düşünen Osmanlı Devleti, Yunanistan'ın Durbalı Baba tekkesi sakinlerinin ifadelerine dayanarak oluşturduğu savunma mekanizması sayesinde Osmanlı Devleti'nin buraya müdahale etmesini bir nevi engellemeye çalışmıştır. Nitekim bunda da bir nevi başarılı olmuştur. Osmanlı Devleti özellikle Tahir Baba'nın şeyhliğini tanımayarak onun yerine Ahmet Baba'yı atamak istemesine rağmen bunda başarılı olamamıştır.

KAYNAKÇA

Arşiv Vesikaları

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Hurufat Defterleri (VGMA HD)
VGMA HD 1214 Sayfa No: 26, VGMA HD 2381 Sayfa No: 48, VGMA HD 1199 Sayfa No: 23.
Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi (BOA)
Rumeli Ahkam Defterleri (A.DVNS.AHKR.d.)
52. Nüfus Defterleri (NFS.d.)
5120, 5206, 5121, 5122, 5125.
Bab-ı Ali Evrak Odası (BEO)
1040/77948, 2658/199276, 2743/205667, 2843/213208, 2971/222804, 2987/223992, 2977/223245, 3027/226960,
3348/251061.
Hariciye Nezareti İstişare Odası (HR.HMŞ.İŞO)
53/21, 186/62.
Hariciye Nezareti Mektubi Kalemî (HR.MKT.)
771/13.
Hariciye Nezareti İdare (HR.İD)
2039/54, 2039/56, 2039/58.
Meclis-i Vala (MVL)
971/20.
Şura-yı Devlet (ŞD)
(373/44)
Zabtiye (ZB.)
45/73.

Araştırma ve İnceleme Eserler

Alandağlı, Murat. (2018). “Osmanlı İmparatorluğu'nun Yabancılara Toprak Satışlarında Belirlemediği Kırmızı Çizgiler”, XVII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri C.IV, Ksm II, Ankara.
Armaoğlu, F. (2017). *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1789-1914*, İstanbul: Timaş Yayınları.
Altı, A. (2019). *Balkanlarda Bektaşilik (XVII-XVIII. Yüzyıllar)*, Ankara: La Kitap.
_____. (2019). Nüfus Defterlerine Göre Pirevi (Hacı Bektaş Veli Tekkesi) (1830-1846). *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (90), 77-98.
Uçarol, R. (2006). *Siyasi Tarih (1789-2001)*, İstanbul: Der Yayınları.
Faroqhi, S. (2000). “1826 Öncesi Bektaşiler- Nüfuz (Etki) Savaşı ve Strüktür (Yapı) Problemleri”, Alevi-Bektaşî Kültür Enstitüsü 1. Alevi-Bektaşî Sempozyumu, İstanbul, 107-119.
Von Hasluck. (1991). *Bektaşiliğin Coğrafi Dağılımı*, (Çev). Turgut Koca-A. Nezihi Erginsoy, İstanbul: Ufuk Matbaası.
_____. (2012). *Bektaşilik İncelemeleri*. İstanbul: Say Yayınları.
Serbestoğlu. İ. (2014). Yunanistan'a Geçiş Sürecinde Teselya Müslümanlarının Durumu. *Belleten*, 283, 1075-1098.
Koca, Ş. (2005). *Bektaşilik ve Bektaşî Dergâhları*, İstanbul: Cem Vakfı Yayınları.
_____. (2002). Yunanistan'da İrşad Ocakları Reni (Durbali) ve İskeçe Hasib Baba Bektaşî Dergâhları, *Cem*, (124), 22-26.
Karal, E. Z. (1995). *Osmanlı İmparatorluğu'nda İlk Nüfus Sayımı 1831*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları.
Karpas, K. H. (2003). *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*, (Çev. Bahar Tırnakçı), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
Maden, F. (2013). *Bektaşî Tekkelerinin Kapatılması (1826) ve Bektaşiliğin Yasaklı Yılları*, Ankara: TTK.
Kiel, M. (2014). “Orta Yunanistan'daki Durbalı Sultan Bektaşî Tekkesi (Mimarisi, epigrafisi ve tarihi üzerine birkaç not)”, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf ve Sufiler Kaynaklar-Doktrin-Ayin ve Erkân-Tarikatlar-Edebiyat-Mimari-İkonografi-Modernizm*, (Edt. Ahmed Yaşar Ocak), Ankara: TTK 2014, 547-572.
_____. (2011). “Tesalya”, TDVİA, C. 40, İstanbul, 522-526.
_____. (2009). Durbalı Sultan Yeniden mi Ortaya Çıkıyor. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (Çev), Deren Başak Akman Yeşilel, (52), 53-58.
Mavrommatis, G. (2008). Bektashis in 20th Century Greece, *Turcica*, 40, 219-251.

EXTENDED SUMMARY

Purpose

In this study, it is aimed to clarify the previously unexplained points about the Durbali Baba dervish lodge in the light of the documents determined from the Ottoman archive. In this direction, the demographic and identity status of the lodge was revealed by using 5 population registers. Secondly, the administrative situation of a Bektashi dervish lodge, which was outside the borders of the Ottoman Empire, was examined how it caused diplomatic traffic between Greece and the Ottoman Empire.

Methodology

Before this study was written, the previous literature about Durbali Baba dervish lodge was examined. New documents found about the lodge from the Ottoman archives were transcribed. The documents translated into Latin letters were classified according to their subject headings. Afterwards, the writing process of the article was completed.

Findings

The first of the points that makes the article different from other studies on the Durbali Baba dervish lodge is that the study was written by making use of the population registers. When we look at the information obtained from the population registers, we first get information about the individuals living in the dervish lodge in these registers kept in the first half of the 19th century. The sheikh of the dervish lodge was written at the beginning of the records, and then the names, ages, descriptions and physical disabilities of the other dervishes residing in the lodge were written. Apart from this, in some notebooks, explanations were made about the individuals in the lodge. In particular, it is emphasized that people have a certain duty with the phrase "servant". In addition, the population registers also contain information about the hometowns of the people in the dervish lodge. Among the findings obtained from the population registers, there is also a description of the identity of the tekke. As a matter of fact, in some notebooks, the tekke was written as a member of the Bektashi order, while in some notebooks it was shown as affiliated with the Nakshi order. In fact, this situation is also an indication that the lodge took on the identity of Nakshi for a while in terms of maintaining its existence.

The second point, which is basically determined in the article, is that the issue of the sheikh in the lodge has almost become an interstate problem after the tekke was included in the borders of Greece. With the 1881 Istanbul treaty, the Thessaly region was left to Greece. However, in accordance with the articles of the treaty, the Ottoman Empire would maintain its ties with the Muslim population in the region and provide their administration in a religious dimension. However, the sheikh changes in the lodge did not take place as the Ottoman Empire wanted, and Greece made sure that different people remained in the dervish lodge as Baba, in line with the statements of the dervishes in the dervish lodge. The recognition of different people as fathers by both countries and the attempt to impose them on the other side led to diplomatic traffic. However, this diplomatic process did not end to the satisfaction of the Ottoman Empire.

Conclusion and Discussion

Durbali Baba dervish lodge is an important center for Balkan Bektashism. This feature of the Durbali Baba dervish lodge enabled it to be written as an independent study by researchers. As a matter of fact, as a result of the documents determined by us, it was decided to carry out this study about the Durbali Baba dervish lodge. In this study, which is based on archive documents, information was obtained about the demographic data of the people in the dervish lodge during the banned years of Bektashism. Considering the average age of the people in the dervish lodge, it was seen that there was a dynamic age group in the dervish lodge. However, the fact that some of the people were of Kefe origin may have been a result of the migration to the region from the Crimean side. Again, the deduction of the phrase "servant" on some people in the lodge as an explanation shows that they were assigned for a certain purpose. However, it has not been fully clarified what kind of service this is. The fact that the tekke is

sometimes defined as Nakshi and sometimes as Bektashi indicates that the identity of the dervish lodge is in limbo.

With the Istanbul Treaty of 1881, Thessaly region, including the Durbali Baba dervish lodge, was given to Greece. Thus, the Durbali Baba dervish lodge was out of the physical domination area of the Ottoman State. However, in accordance with the articles put in the treaty, the Ottoman Empire aimed to maintain its ties with the Muslims in the region. Before the transfer of Thessaly region to Greece in the 19th century, the sheikhs of the Durbali Baba dervish lodge were appointed in line with the views of Sheikh al-Islam. The Ottoman Empire wanted to continue the appointments in this way after the sale of Thessaly. However, based on the views of the dervishes in the dervish lodge, Greece informed the Ottoman Empire that from the beginning of the 20th century, the appointment of a sheikh to the Durbali Baba dervish lodge could not be made in this way. Greece stated that the sheikh of the Durbali Baba dervish lodge could only be made with the inscription of his post in Pirevi, the central Bektashi dervish lodge, and that the new father in the lodge was chosen among the dervishes in the lodge according to his own choices. In fact, it would have gone one step further and questioned whether the Bektashis had anything to do with Islam and would not have violated the treaty clauses with the thesis that the Bektashis remained outside of Islam. However, the Ottoman State did not accept the views of Greece on the appointment. The fact that the father-to-be that both sides wanted to appoint was different had turned into an interstate problem. In order to solve this problem, correspondence was made through the bureaucratic channel. The necessity of the approval of the sheikh appointed by the Ottoman State by Greece at the same time was one of the disadvantageous issues for the Ottoman State. The insistence of the Ottoman Empire to make Ahmet Baba a sheikh and Greece's refusal to accept it, in a way, caused diplomatic correspondence between the two states for many years. Based on the list of furnishings in the dervish lodge, it was understood that the Ottoman State's attempt to appoint Ahmet Baba was unsuccessful.

Ek 1: Durbali Sultan Tekkesi¹⁴

¹⁴ Fotoğraf Saim Örnek tarafından çekilmiştir.

Ek 2: Durbali Sultan Tekkesinin Postnişin Listesi¹⁵

TEQEJA E DURBALLI SULLTANIT		
1- Durballi Sultan Baba	1480-1522	42 vjet
2- Baba Musa Bagdadi	1522-1553	31 vjet
3- Shahin Baba Horasoni	1553-1591	25 vjet
4- Xheferr Baba Halapi	1591-1596	15 vjet
5- Haxhi Ali Baba Misiri	1596-1604	8 vjet
6- Tajar Baba Skenderani	1604-1627	23 vjet
7- Kasim Baba Bagdadi	1627-1643	16 vjet
8- Emin Baba Qrbalaja	1643-1655	12 vjet
9- Mustafa Baba Lahori (Pakistan)	1655-1660	5 vjet
10- Zenel Abidin Baba Baera	1660-1663	3 vjet
11- Jakja Haxhi Baba Kerahokiri	1663-1680	17 vjet
12- Shomudin Ali Baba	1680-1694	14 vjet
13- Sejdi Mahmut Baba Bagdadi	1694-1713	19 vjet
14- Jali Ali Baba Bagdadi	1713-1725	12 vjet
15- Mensur Baba Baera	1725-1739	14 vjet
16- Et-hem Naki Baba Erzurumi	1739-1744	5 vjet
17- Selim Baba Bagdadi	1744-1753	9 vjet
18- Hysen Baba Firano	1753-1779	26 vjet
19- Hasan Baba Gega	1779-1794	15 vjet
20- Hasan Baba Dibra	1794	6 muaj
21- Ahmet Baba Gega	1794-1802	8 vjet
22- Mehmet Baba Ipaku	1802-1809	7 vjet
23- Mahmut Baba Gega	1809-1811	2 vjet
24- Xhemali Baba Gjirokastra	1811-1815	4 vjet
25- Xhemal Baba Konica	1815-1819	4 vjet
26- Hysen Baba Gega	1819-1845	26 vjet
27- Muharrem Mahmuti Baba Gjirokastra	1845-1897	22 vjet
28- Aheci Baba	1897-1899	2 vjet
29- Bajram Baba Permeti	1899-1904	5 vjet
30- Nazif Baba Koplari	1904-1905	1 vjet
31- Tahir Baba Babai	1905-1919	14 vjet
32- Kasim Baba Beratit	1919-1942	23 vjet
33- Sejdi Sefi Baba Vondresha	1942-1972	30 vjet

¹⁵ Tekkenin içinde yer alan bu tablo Saim Örnek tarafından çekilmiştir.